

OSOBNOST VOJENSKÉHO PROFESIONÁLA: MOŽNOSTI, PŘEDPOKLADY A POŽADAVKY

Naši armádu, transformovanou podle nové vojenské doktríny, charakterizují mimo jiné intenzivně probíhající procesy humanizace a demokratizace. Tyto procesy evokují kvalitativně nové požadavky na osobnostní profil zejména vojáků z povolání. Vysoká úroveň všeobecné vzdělanosti, dobré fyzické a psychické předpoklady, žádoucí charakterové vlastnosti spolu s nezbytnými vojensko-odbornými kvalitami představují **souhrn základních požadavků na osobnost vojenského profesionála.**

Jedinec, absolvent vojenské školy či kurzu jakéhokoli typu se stává profesionálem jen za předpokladu, že u něj byly na žádoucí úrovni zformovány především **vojensko-odborné kvality** (osvojení pravidel a zásad vedení jednotlivých druhů

bojové činnosti, ovládnutí zbraní a vojenské techniky, umění velet, vést a učit, organizační schopnosti apod.). K utváření a rozvoji vojensko-odborných kvalit dochází především ve specifických podmínkách krátkodobé či déle trvající vojenské přípravy.

Na naplnění, jakož i na případném nenaplnění uvedených požadavků na osobnost vojenského profesionála mají **rozhodující vliv** dvě skutečnosti. Za prvé podmínky **rekrutace** a za druhé **systém přípravy na vojenskou školu**.

Podmínky rekrutace, možnosti výběru těch nejvhodnějších zájemců o přípravu na vojenskou profesionální dráhu, v mnohém předurčují jak systém, tak obsah i délku přípravy. Celospolečenské politické i ekonomické změny, nová situace na trhu práce, transformace školského systému včetně vojenského, budování armády nového typu i její redukce, to vše nutí uvažovat o nových přístupech k řešení této velmi složité otázky.

Zájem o službu v armádě se v mnohém odvíjí od **vztahu k otázkám brannosti** vůbec. Tento vztah u občanů, zejména však u mládeže, jak napovídají různé výzkumy i průzkumy, není příliš dobrý. Příčiny jsou různé a mnohé z nich, ne-li většina, souvisí s fungováním i životem samotné armády. Je možno očekávat, že tak jak se budou postupně měnit poměry v armádě, jak u mladých chlapců, kteří ukončí základní službu budou převládat pozitivní zkušenosti i prožitky, jak jejich rodiče nabydou přesvědčení, že „vojna“ z jejich synů dělá skutečné chlapy, tak se postupně bude měnit i vztah občanů nejen k armádě, ale i k politickým, ekonomickým a mravním otázkám zabezpečení obrany našeho státu vůbec.

Mnohé se za poslední tři roky v naší armádě změnilo k lepšímu. Rozdělení federální armády, rozsáhlé redislokace, zkracování délky základní vojenské služby a další opatření poněkud znesnadňovala praktickou realizaci deklarovaných záměrů o humanizaci a demokratizaci vojenské služby. Hlavní vina za současný nepříliš uspokojivý stav je přisuzována především vojákům z povolání. Je však otázkou, zda bylo reálné dosáhnout zásadnějšího zvratu, a to zejména v oprávněně nekritizovanější otázce narušování mezilidských vztahů.

Pomineme-li některé vnější okolnosti (např. nedostatky v citové výchově rodiny a následky citové deprivace značného počtu dětí a mládeže) je možné uvažovat nejméně o dvou východiscích, **jak vztahové otázky v AČR úspěšněji řešit**. První východisko a následná opatření souvisejí s naplněním požadavku, aby velitelé, všichni důstojníci a praporčíci se pro své podřízené stali skutečnými autoritami. Snažit se **získat si uznání prostých vojáků** nejen svojí vojensko-odbornou vzdělaností, ale také pozitivními charakterovými a morálními vlastnostmi i uměním jednat s lidmi. Získat si důvěru a možná i lásku podřízených ne tím, že se jim budou podbízet, že budou zlehčovat podmínky výcviku či přehlížet nedostatky v kázni a pořádku, ale především tím, že přísnost a náročnost dovedně spojí s laskavostí a pozorností.

Tento přístup by měl jít ruku v ruce s úsilím o **výchovu kvalitního nejnižšího velitelského sboru**. Rozhodným způsobem by se měl změnit dosavadní, nevyhovující systém výběru adeptů do poddůstojnických škol i do škol pro důstojníky v záloze. Vedle kritéria obecné vzdělanosti, by mělo být mnohem více docerňováno kritérium mravnosti, schopností a předpokladů. Měl by být uplatněn, v moderních

armádách osvědčený, tzv. „napoleónský princip“, který předpokládá výběr těch nejschopnějších a nejmotivovanějších, prověřených v náročných podmínkách 2 až 3měsíčního základního výcviku. Toto opatření by mohlo usnadnit i získávání většího počtu zájemců jak o službu na čas, tak i o eventuální studium na vojenských školách.

Předchozí, tezovitě vyslovené myšlenky nepovažuji za odbočení od tématu. Naopak, ukázaly jak **otázky získávání a výběru uchazečů o studium na vojenských školách úzce souvisejí s celospolečenskými, především pak s vnitroarmádními poměry.** V současné době by však nebylo správné příliš vyčkávat jenom proto, že dané poměry se budou měnit spíše pomaleji.

Již nyní bychom se u uchazečů o studium na vojenských školách měli zajímat nejen o úroveň znalostí středoškolské látky z matematiky a fyziky, o jejich fyzickou zdatnost a úroveň obecné inteligence, ale také, a možná především, o jejich **úroveň sociální inteligence** a také **motivace** charakterem té vojenské činnosti (zejména prací v obtížných podmínkách a prací s lidmi), kterou jako vojenští profesionálové budou vykonávat.

Nedostatečně motivovaní zájemci, s nižší úrovní všeobecné vzdělanosti a kulturní vyspělosti, s nedostatečně rozvinutými psychickými, fyzickými i mravními předpoklady by ke studiu na vysokou vojenskou školu neměli být přijímáni. A máme-li oprávněný pocit, že ke skutečně objektivnímu posouzení uvedených požadavků nelze dospět v rámci sebedelšího přijímacího řízení, pak umožňme, aby první 2-3 měsíce pobytu na vojenské škole nebyly údobím „převínováním batolat“, ale údobím tvrdé prověrky vůle a charakteru, síly a ochoty snášet těžkosti i strádání vojenské služby.

Vyšší úroveň vstupních kvalit studentů vojenské školy vytvoří předpoklad pro dosažení daleko vyšší úrovně výstupních kvalit absolventů. O co méně bude muset **systém přípravy vojenského profesionála** za nových podmínek rekrutace dohánět, kompenzovat, odstraňovat nebo opakovat, o to více bude moci prohlubovat, upevňovat, kultivovat a především rozvíjet. Vojenská škola bude muset i nadále rozšiřovat všeobecnou vzdělanost, kulturní i politickou vyspělost, prohlubovat psychické a fyzické předpoklady, jakož i kultivovat morální a charakterové vlastnosti svých studentů. **Tím hlavním, na co se však bude moci soustředit, budou vojensko-odborné kvality.** Právě při jejich utváření je vojenská škola nezastupitelná.

Osvojení si zásad organizace vedení různých druhů a forem bojové činnosti, teoretických znalostí konstrukce a provozu zbraní, vojenské techniky, praktických zkušeností z jejich ovládání a ošetřování, spolu s psychickou připraveností, vojenskou ukázněností a dalšími kvalitami, se stávají základem toho, čemu říkáme **vojenské umění.**

Kromě těchto, dá se říci obecných vojensko-odborných kvalit, k jejichž uplatnění dochází převážně až v podmínkách reálné bojové činnosti, hovoříme o vojensko-odborných kvalitách specifických, které nalézají své uplatnění již v době míru.

Utváření specifických vojensko-odborných kvalit, kam řadíme umění vést lidi, pedagogické schopnosti, schopnosti komunikace, anticipace, organizační schopnosti, umění prosadit se atd., je dlouhodobý proces, k jehož završení

dochází zpravidla až v průběhu výkonu konkrétní funkce. Tento proces je závislý jak na objektivních, tak i na subjektivních podmínkách.

Objektivní podmínky tvorby specifických vojensko-odborných kvalit jsou vyjádřeny, jak bylo již vzpomenuáno, především vhodným typem osobnosti zájemce o nastoupení dráhy vojenského profesionála, zejména jeho psychickými, fyzickými a morálními předpoklady.

Zatímco o naplnění podmínek objektivní povahy bude v mnohém rozhodovat zejména postavení armády ve společnosti, prestiž vojenského povolání, **podmínky subjektivní** budou ovlivněny především odpovědností a moudrostí těch, kteří budou rozhodovat o charakteru systému přípravy vojenského profesionála a o jeho fungování.

Cíle, obsah, formy a prostředky spolu s dalšími prvky systému přípravy vojenských profesionálů by měly co nejpřesněji odrážet skutečné potřeby vojenské praxe včetně postižení vývojových tendencí těchto potřeb. Měly by zabezpečit velmi těsné propojení teorie s praxí. Otázkám řízení a usměrňování procesu tvorby a rozvíjení specifických vojensko-odborných kvalit by měla být věnována pozornost od samého počátku zahájení přípravy. I když v tomto procesu se předpokládá účast a podíl všech vyučovacích předmětů, včetně vlivu vojenského režimu a práce studentů ve volném čase, **mimořádný význam a místo náleží předmětům vycházejícím z takzvaných věd o člověku a společnosti.**

Pokud v minulosti byl proces utváření specifických vojensko-odborných kvalit méně efektivní, tak příčiny byly nejen v nedostacích spojených s rekrutací, ale i v nedocenění praktického významu právě těchto disciplín (zejména psychologie, pedagogiky a sociologie). Má-li být proces utváření specifických vojensko-odborných kvalit studentů vojenské školy či účastníků kurzu co nejefektivnější, má-li být opravdu celkovým vyústěním přípravy budoucího vojenského profesionála, je nutné dosáhnout toho, **aby vše, co říkájí zejména pedagogicko-psychologické a sociologické vědy teoreticky, se v celém systému přípravy, v každém předmětu, v činnosti každého učitele i velitele, v životě celé školy, dělo prakticky.**

Není možné se domnívat, že řízení, velení, výchově či vedení lze naučit jen prostřednictvím nějakého předmětu nebo skupiny předmětů. Například otázka rozvíjení schopnosti komunikace. Ucelený, na úrovni organizovaný kurz rétoriky může značně přispět k tomu, aby absolvent získal nejen představy, ale i dílčí zkušenosti jak vést rozhovor, jak promlouvat k lidem, jak mluveným slovem emocionálně působit na druhé a podobně. Nemůže však zajistit transfer zkušeností v dovednost nebo dokonce ve schopnost. K tomu může dojít jen za předpokladu, že celkový systém přípravy umožní studentům získávat další zkušenosti a tyto přetvářet v praktické dovednosti či schopnosti. To se týká i dalších kvalit jako např. umění velel, organizovat, schopnosti empatie, didaktických dovedností apod. Právě ve vztahu k postupnému utváření a rozvoji těchto vlastností jsou až dosud velkým hendikepem u současných studentů naprosto žádné zkušenosti z vlastní vojenské základní služby a minimální velitelská praxe před nástupem kariéry vojenského profesionála.

Příprava a zdokonalování osobnosti vojenského profesionála bude zajišťována celým systémem vojenského vzdělávání. Vedle základní středoškolské či vyso-

koškovské formy přípravy, již byla v článku věnována hlavní pozornost, nemění význam bude náležitě různým nadstavbovým a doplňkovým kurzům, které zabezpečí cílevědomé zdokonalování důstojníků a praporčíků k výkonu vyšších funkcí.

Celkovou přípravu vojenského profesionála přitom nelze pojmát jen úzce pragmaticky. Vojenská škola, zejména vysoká, a to ve všech svých formách, musí usilovat o dosažení co nejvyššího rozvoje osobnosti budoucího vojenského profesionála, ochotného se dále vzdělávat a zdokonalovat, schopného rychle se orientovat i v těch nejsložitějších situacích a adaptovat na dynamicky měnící se podmínky vojenské praxe.

Podplukovník Dr. Antonín Svěrák

ZÁKLADY MEZINÁRODNÍ A OBRANNÉ POLITIKY EVROPSKÝCH NEUTRÁLNÍCH STÁTŮ

Ekonomicko-sociální a politicko-bezpečnostní přeměny ve státech střední a východní Evropy, vznik nových ohnisek napětí, urychlující se procesy západoevropské integrace a další projevy hektického vývoje po skončení éry studené války zasáhly pochopitelně i relativně nejstabilnější evropskou část - neformální společenství neutrálních států. Je samozřejmé, že nestojí stranou ekonomického, politického a vojenského vření. Některý stát je ovšem více zainteresován na bezpečnostních otázkách, jiný na hospodářské spolupráci. Ve všech ale probíhají aktivní diskuse o tom, zda bude výhodné zbavit se „pout“ neutrality a postupně se hlouběji a šířeji zapojovat do evropských integračních procesů s cílem završit tyto trendy plným členstvím v Evropských společenstvích, v Západoevropské unii či v Severoatlantické alianci.

◆ Švýcarská konfederace

Ve skutečnosti jedinou evropskou zemí, jejíž neutralita je zaručena mezinárodním společenstvím (Vídeňským kongresem v roce 1815), je Švýcarsko.